

Toelichting en instructies

LET OP

Deze toelichting wordt regelmatig bijgewerkt.

De laatste versie is altijd te vinden op: www.quickscangezondeleefomgeving.nl/download/

INHOUD

1	Involed van leefomgeving op gezondheid	2
2	Verbinding van gezondheid, omgevingsvisie en omgevingsplan	2
3	De Quickscan Gezonde Leefomgeving helpt gemeenten	3
4	De Quickscan vormt uitgangspunt voor discussie	3
5	Thema's van de Quickscan Gezonde Leefomgeving	3
5.1	Gezondheid beschermende aspecten	3
5.2	Gezondheid bevorderende aspecten	4
5.3	Uitbreiding thema's	4
6	Instrument op maat maken	4
7	Kernwaarden voor een gezonde leefomgeving	5
8	Stappenplan	5
	Stap 1: Stel een werkgroep van verschillende beleidsterreinen samen	5
	Stap 2: Maak een gebiedsbeschrijving	5
	Stap 3: Doorloop de thema's	5
	Stap 4: Maak de score inzichtelijk in het figuur	6
	Stap 5: Bespreek de uitkomst met belanghebbenden en breng hierbij beleving in kaart	7
	Stap 6: Verwerk het eindresultaat in gemeentelijk beleid	7
9	Meer informatie en literatuur	7
	Versiebeheer	8

De inhoud van deze toelichting mag vrij gebruikt worden door GGD'en, gemeenten en provincies, met vermelding van de bron. Het gebruik voor commerciële doeleinden is nadrukkelijk niet toegestaan, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van GGD Gelderland-Midden.

Deze publicatie kan als volgt worden aangehaald:

Quickscan Gezonde Leefomgeving, Toelichting en instructies, versie april '20. GGD'en Gelderland en Overijssel.

1 INVLOED VAN LEEFOMGEVING OP GEZONDHEID

Steeds meer gemeenten nemen gezondheid op in het omgevingsbeleid. Aanleiding hiervoor is onder andere de Omgevingswet, waarvan gezondheid een belangrijk doel is. Een goede leefomgeving is een belangrijke voorwaarde voor gezondheid. Daar zijn verschillende redenen voor:

- De beleving van burgers van hun omgeving is belangrijk voor het positief ervaren van hun gezondheid. Een ongezonde leefomgeving draagt bij aan een minder goed ervaren gezondheid of zelfs tot ziekten.
- Milieunormen alleen zijn onvoldoende voor een gezonde leefomgeving. De ziektelast als gevolg van een ongezond milieu is groot (4%) en in dezelfde orde van grootte als overgewicht. De leefomgeving is na roken (9%) en ongezonde voeding (8%) de grootste ziekmakende factor in Nederland. We hebben in Nederland normen (veelal vastgesteld binnen de EU) die tot stand zijn gekomen op basis van bescherming van de gezondheid en economische haalbaarheid. Maar het overgrote deel van de ziektelast wordt veroorzaakt door blootstellingen aan omgevingsfactoren onder de normen. De normen zijn voor verbetering vatbaar als het om het beschermen van gezondheid gaat.
- De fysieke leefomgeving kan ook aanleiding zijn voor gezond gedrag en ongezond gedrag. Door overgewicht, weinig lichamelijke activiteit en ongezond eten ontstaat veel ziektelast. De leefomgeving kan deze factoren beïnvloeden door bijvoorbeeld mogelijkheden te geven tot bewegen en spelen, en ongezond voedsel minder verleidelijk en minder makkelijk beschikbaar te maken.
- Wanneer mensen zelf invloed kunnen hebben op hun omgeving draagt dat bij tot zelfregie, zingeving, etc. Dit wordt ook wel 'positieve gezondheid' genoemd.

Ook de Gezondheidsraad ([Meewegen van gezondheid in omgevingsbeleid](#), 2016), de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (RLI, [De stad als gezonde habitat – Gezondheidswinst door omgevingsbeleid](#), 2018) en de Volksgezondheidstoekomstverkenning van het RIVM ([VTV 2018](#)) hebben de afgelopen jaren het belang van een gezonde leefomgeving onderstreept.

2 VERBINDING VAN GEZONDHEID, OMGEVINGSVISIE EN OMGEVINGSPLAN

In '[De Opgaven voor de Nationale Omgevingsvisie](#)' stelt het Rijk:

“Activiteiten in de fysieke leefomgeving zijn een belangrijke bron van effecten op de gezondheid en veiligheid. Enerzijds gaat het om positieve invloeden als gezond voedsel, de identiteit die wij aan onze omgeving ontleen en welbevinden door een aantrekkelijke, groene en waterrijke omgeving die uitnodigt om te bewegen. Anderzijds betreft het negatieve invloeden als luchtverontreiniging, veiligheidsrisico's, geluidsoverlast en risico's van klimaatverandering. Extra inspanning, bovenop de belangrijke stappen van afgelopen decennia, is nodig. Het huidige nationale en Europese beleid streeft naar het voorkómen van veiligheids- en gezondheidsproblemen, het verkleinen van bestaande problemen en activiteiten verbieden waar dat nodig is. Op de langere termijn is de ambitie om te komen tot een leefomgeving die een positieve invloed heeft op de gezondheid en die gezond gedrag stimuleert.

Om problemen te voorkomen, zet het nationale beleid in op gezond en veilig ontwerp, bijvoorbeeld van producten, maar ook in het ruimtelijk en mobiliteitsbeleid. Het doel is daarbij niet alleen dat de leefomgeving intrinsiek gezonder en veiliger is, maar ook dat burgers die als veilig en gezond ervaren. Bij steeds meer activiteiten worden de gevolgen voor gezondheid en veiligheid meegenomen.

Afwegingskaders, zoals bijvoorbeeld de [Quickscan Gezonde Leefomgeving](#), helpen om de gevolgen vroegtijdig mee te wegen.”

Gemeenten werken aan handvatten om het begrip 'gezondheid' te concretiseren in omgevingsbeleid of ruimtelijke plannen. De mogelijkheden om via de leefomgeving de gezondheid van mensen te verbeteren zijn veel groter dan menigeen denkt.

Bij de invoering van de Omgevingswet is de integrale samenwerking tussen verschillende beleidsvelden met betrekking tot de fysieke leefomgeving wettelijk vastgelegd. Dit biedt meer afwegingsruimte voor gemeenten. Hierdoor kunnen gemeenten hun eigen ambities bepalen voor een gezonde leefomgeving. Het omgevingsbeleid kan verbonden worden met gezondheidsopgaven als het verkleinen van sociaaleconomische gezondheidsverschillen, het stimuleren van de participatie van chronisch zieken en het beschermen van zeer kwetsbaren.

3 DE QUICKSCAN GEZONDE LEEFOMGEVING HELPT GEMEENTEN

Het is voor gemeenten belangrijk toegang te hebben tot informatie over de relatie tussen de fysieke leefomgeving en gezondheid, inzicht in de stand van zaken in de eigen gemeente en mogelijkheden tot het nemen van maatregelen. De Quickscan Gezonde Leefomgeving helpt gemeenten snel en efficiënt inzicht te krijgen in de samenhang tussen gezondheid en leefomgeving op buurt- en wijkniveau. De Quickscan maakt gebruik van direct beschikbare en algemeen toegankelijke informatie. Dit kan aangevuld worden met lokale gegevens. Het resultaat faciliteert een gesprek over de invloed van de lokale leefomgeving op gezondheid, verantwoordelijkheden, ambities en sturingsmogelijkheden. De Quickscan wordt aan de hand van praktijkervaringen, nieuwe inzichten en nieuwe kennis worden er steeds updates uitgebracht.

4 DE QUICKSCAN VORMT UITGANGSPUNT VOOR DISCUSSIE

De Quickscan Gezonde Leefomgeving geeft in één oogopslag een beeld van de gezondheidskwaliteit van de leefomgeving in een wijk of buurt. Het is een hulpmiddel voor gemeenten om bij lokale initiatieven gezondheid (meer) centraal te stellen. Het is een eenvoudig toe te passen instrument, enerzijds doordat het gebaseerd is op snel beschikbare informatie, anderzijds doordat het richting kan geven aan de dialoog met belanghebbende organisaties en burgers. Gebruik van de opgehaalde informatie is een belangrijke component van succes voor het verbeteren van de leefomgeving en daarmee de gezondheidssituatie in de buurt. Het is nadrukkelijk géén toetsingskader, geen afvinklijstje of wel of niet aan een norm, richtwaarde of juridische eis wordt voldaan. Hiervoor zijn andere instrumenten beschikbaar. Voor meer informatie over deze instrumenten kan je contact opnemen met je regionale GGD.

5 THEMA'S VAN DE QUICKSCAN GEZONDE LEEFOMGEVING

De Quickscan Gezonde Leefomgeving werkt op dit moment (maart 2020) met 12 thema's waarvoor verschillende indicatoren zijn vastgesteld. Deze vallen in twee categorieën: gezondheidsbescherming en gezondheidsbevordering.

5.1 Gezondheid beschermende aspecten

Traditioneel zijn milieu- en veiligheidsaspecten van de leefomgeving belangrijk als het om gezondheid gaat. Het is nodig hier structureel aandacht aan te blijven geven. De ziektelast ten gevolge van een ongezond milieu is groot en met goede maatregelen is nog veel gezondheidswinst te behalen. In de Quickscan Gezonde Leefomgeving komen de volgende gezondheidsbeschermende thema's aan bod:

- Verkeer: NO₂
- Verkeer: Geluid
- Bodem
- Veehouderijen: Fijn stof (PM10)
- Veehouderijen: Afstand
- Industrie: Afstand
- Veiligheid: Verkeersveiligheid
- Veiligheid: Sociale Veiligheid
- Hitte

Voor ieder van deze thema's is een themapagina uitgewerkt, waarin de thema's en de samenhang met gezondheid verder wordt toegelicht. Bekijk deze themapagina's op www.quickscangezondeleefomgeving.nl.

5.2 Gezondheid bevorderende aspecten

Daarnaast is veel gezondheidswinst te behalen bij de gezondheid bevorderende aspecten. Door de structuur en inrichting van de omgeving af te stemmen op de mensen die er gebruik van maken, kunnen mensen gezond(er) blijven of worden. Bewegen, ontmoeten en toegang tot voorzieningen zijn hierbij belangrijke aspecten.

In de Quickscan Gezonde Leefomgeving komen de volgende gezondheidsbevorderende thema's aan bod:

- Voorzieningen
- Bewegvriendelijkheid
- Groen

Voor ieder van deze thema's is een themapagina uitgewerkt, waarin de thema's en de samenhang met gezondheid verder wordt toegelicht. Bekijk deze themapagina's op www.quickscangezondeleefomgeving.nl.

5.3 Uitbreiding thema's

Er zijn meer thema's relevant in relatie tot een gezonde leefomgeving, die op dit moment niet in de Quickscan zijn opgenomen, voornamelijk wegens gebrek aan openbare data. Voor enkele van deze thema's zijn er wel gegevens beschikbaar op gemeentelijk niveau, maar niet op wijk- of buurniveau. Of zijn er landelijk geen gegevens beschikbaar, maar heeft de gemeente zelf wel gegevens. Bekijk of je thema's toe wilt voegen en weg wilt laten. Kijk naar wat er in de betreffende buurt of wijk speelt. En kijk daarna of er data beschikbaar zijn of dat je ze beschikbaar kunt maken. Hieronder enkele voorbeelden van aanvullende thema's, met suggesties voor te gebruiken indicatoren:

- Voedselomgeving
  - o Nabijheid van of aantal fastfoodrestaurants en/of andere verkooppunten voor ongezond voedsel (gemeente, registratie horeca en detailhandel)
  - o Nabijheid van of aantal plekken waar je vers fruit en verse groenten kunt kopen (gemeente, registratie detailhandel en horeca)
- Speelvriendelijkheid
  - o Nabijheid van of aantal speelplekken, eventueel per doelgroep (gemeente, registratie openbare ruimte)
- Ontmoeten
  - o Nabijheid van of aantal ontmoetingsplekken, eventueel per doelgroep (gemeente, registratie openbare ruimte en/of sociale voorzieningen)
- Actieve mobiliteit
  - o Hoeveel kinderen fietsen/lopen 4 dagen of meer naar school? (GGD kindmonitor – vraag is meestal opgenomen),
  - o Hoeveel volwassenen fietsen/lopen 4 dagen of meer naar school of werk? (GGD, monitor volwassenen)
  - o Hoeveel fietsvoorzieningen (veilige voet- en fietspaden, parkeerplekken, stallingen etc) zijn er? (zie themapagina verkeersveiligheid voor databronnen)
- Externe veiligheid/omgevingsveiligheid
  - o In het geval je de Quickscan invult in samenwerking met veiligheidsregio en omgevingsdienst. Zie in dat geval ook het [Handboek Omgevingsveiligheid](#)

6 INSTRUMENT OP MAAT MAKEN

Aan de hand van de thema's kunnen gemeenten gestructureerd onderzoeken hoe gezondheid ingepast kan worden in een integrale en samenhangende (gebieds)afweging. Het is daarbij belangrijk te realiseren dat de Quickscan Gezonde Leefomgeving faciliterend bedoeld is en dat het wordt

aangemoedigd het instrument indien gewenst aan te passen aan de eigen situatie, om de uitkomst optimaal bruikbaar te maken. Zo kunnen bepaalde thema's minder relevant zijn in het betreffende gebied, of zijn er mogelijk lokale data beschikbaar die een beter beeld geven dan de openbare data die landelijk beschikbaar zijn. Lokaal kunnen andere thema's een rol spelen die op dit moment niet in de Quickscan zijn opgenomen. Ook is het belangrijk om lokale ambities te formuleren. Er kan ook voor gekozen worden om voor verschillende gebiedstypen (bijvoorbeeld centrum, buitengebied, bedrijventerrein) verschillende ambities te formuleren. De Quickscan is naar eigen inzicht in te zetten in onder meer het vormen van een omgevingsvisie of -plan.

7 KERNWAARDEN VOOR EEN GEZONDE LEEFOMGEVING

Gebruik de Quickscan bij voorkeur in samenhang met de [Kernwaarden voor een Gezonde Leefomgeving](#). De GGD'en hebben deze kernwaarden ontwikkeld ter ondersteuning van de GGD-advisering. De 10 kernwaarden beschrijven ambities voor een gezonde leefomgeving, gerubriceerd binnen de thema's woonomgeving, mobiliteit en gebouwen. In de onderliggende documenten is voor iedere kernwaarde uitgewerkt welke principes daaraan bijdragen, en zijn voorbeelden verzameld voor het toepassen van die principes in de GGD-praktijk.

8 STAPPENPLAN

Stap 1: Stel een werkgroep van verschillende beleidsterreinen samen

De kracht van de Quickscan Gezonde Leefomgeving is dat het proces van het invullen van de Quickscan wordt doorlopen met collega's van verschillende disciplines van de gemeente. Denk bijvoorbeeld aan publieke gezondheid, ruimtelijke planvorming, milieu, en externe partijen als de GGD en de omgevingsdienst. Je krijgt zo beter inzicht in de verschillende gegevens en achtergronden van de data en je vult elkaar aan in het vormen van een totaalbeeld van de wijk of buurt.

Stap 2: Maak een gebiedsbeschrijving

Voordat je naar de thema's gaat kijken, begin je met het maken van een beschrijving van het gebied. Het gaat hierbij om een kwalitatieve én kwantitatieve beschrijving van de wijk of buurt.

Bevolkingskenmerken, fysieke kenmerken en bijzonderheden worden beschreven. Dit is van belang om de resultaten van de Quickscan in perspectief te kunnen plaatsen. Voor de kwantitatieve beschrijving zijn veel gegevens

online te vinden. Gemeente, omgevingsdienst en GGD beschikken zelf ook over data. Bij voorkeur vul je deze informatie aan door zelf het betreffende gebied te bezoeken.

Gebruik hiervoor de 'Themapagina Gebiedsbeschrijving'.

Stap 3: Doorloop de thema's

Volg de aanwijzingen zoals die zijn uitgewerkt in de afzonderlijke themapagina's. Per gezondheidsthema worden één of meer indicatoren benoemd waarmee je snel een beeld krijgt van de situatie per buurt. Per indicator worden de resultaten weergegeven in een 5-puntsschaal, waarbij 1 het minst goed scoort en 5 het beste. Deze score geeft antwoord op de

Tips bij het invullen

Omgaan met variatie

Het zal regelmatig voorkomen dat er verschillende waardes te zien zijn binnen een wijk of buurt. Om tot één score te komen in een buurt of wijk, is de aanbeveling om de slechtste score te kiezen, omdat dit deel van de wijk op dit punt extra aandacht nodig heeft. Echter, de data zijn niet zwart-wit. Aan de hand van aanvullende kennis over het gebied en over de bewoners kan (na discussie) anders bepaald worden. Zo kan er ook besloten worden om een lagere score toe te kennen op basis van een bijgestelde ambitie, bijvoorbeeld wanneer er bijvoorbeeld veel mensen uit kwetsbare groepen wonen in een buurt. Gebruik hier voor de Themapagina Gebiedsomschrijving.

Missende data

Landelijk beschikbare data, bijvoorbeeld data uit de Atlas Leefomgeving, zijn deels afhankelijk van aanlevering vanuit de gemeenten of provincies. Niet alle gemeenten stellen de data openbaar beschikbaar terwijl ze wel aanwezig zijn. Raadpleeg altijd collega's voor de juiste en meest recente data.

vraag hoe de resultaten zich verhouden tot de gezondheidsambitie van de GGD. De gezondheidsambitie en indeling van de scores is bepaald op basis van wetenschappelijke kennis en ervaringen van experts op het gebied van gezonde leefomgeving.

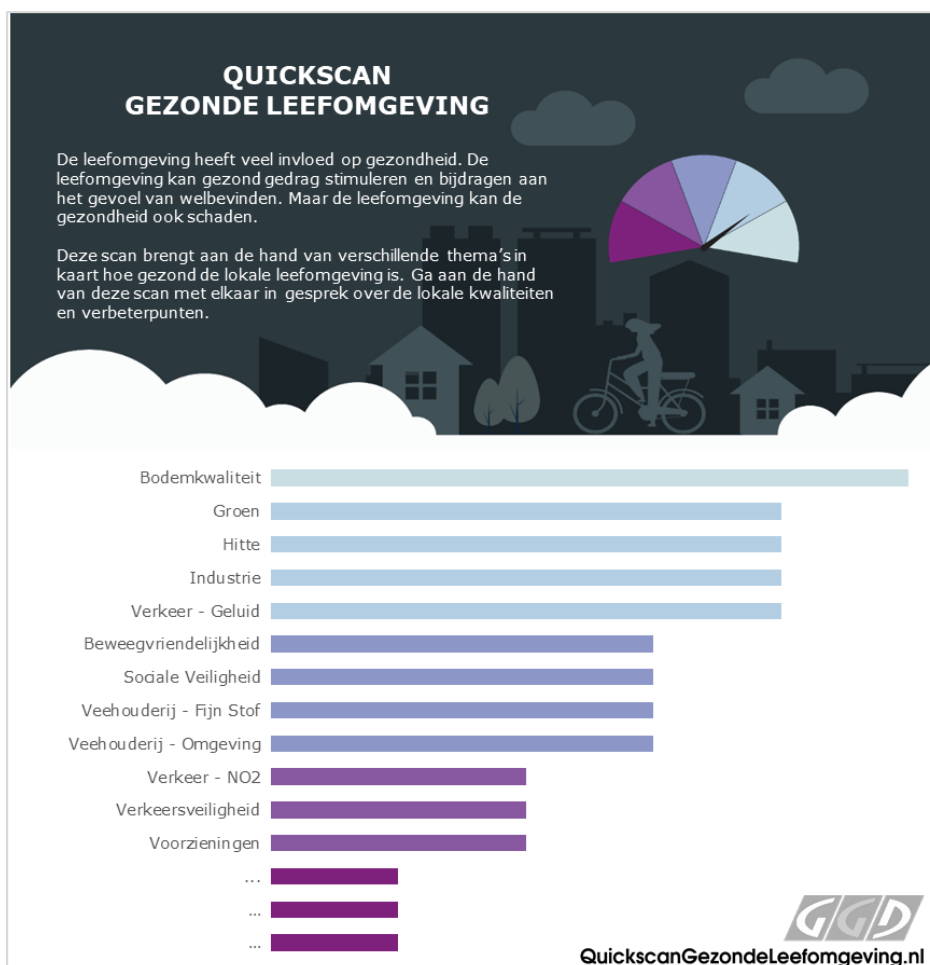
De Quickscan is een instrument dat op maat kan worden gemaakt. Voor een aantal thema's zijn er wellicht betere of meer recente data beschikbaar binnen de eigen gemeente of bij omgevingsdienst, provincie of GGD. Gebruik in dat geval de lokale data. Ook kun je thema's toevoegen of thema's die niet relevant zijn weglaten (zie eerder in deze toelichting). Wanneer je eigen data gebruikt of extra thema's toevoegt, moet je zelf een indeling voor een score maken. Kijk hierbij naar gezondheid en haalbaarheid. Enkele handvatten: Wanneer er een gezondheidskundige advieswaarde beschikbaar is, dan staat dat gelijk aan een score van 4. Daarnaast kan gekeken worden naar welke blootstelling er in (een deel van) Nederland voorkomt. De blootstelling op de slechtste plekken komt dan overeen met score 1. De gemiddelde score in (een deel van) Nederland komt overeen met score 3. En de blootstelling op de beste plekken komt overeen met score 5. Scores 2 en 4 zitten daar tussen in. Voor sommige thema's is het raadzaam om twee scoretabellen te maken: één voor stedelijk gebied en één voor niet-stedelijk gebied.

Voor veel leefomgevingsthema's zijn GGD Richtlijnen beschikbaar, hierin kun je zowel gezondheidskundige onderbouwing als richting wat betreft gezondheidskundige ambitie (gezondheidskundige advieswaarden) vinden. De Kernwaarden voor een Gezonde Leefomgeving bieden voor veel thema's ook verwijzingen.

Stap 4: Maak de score inzichtelijk in het figuur

De verschillende scores kunnen in de scoretabel (een Excel-document hiervoor vindt je op de website) worden ingevuld om het Quickscan Gezonde Leefomgeving score-overzicht te krijgen. Je hoeft hiervoor niks van Excel of grafieken maken te weten.

Het Quickscan Gezonde Leefomgeving score-overzicht rangschikt de ingevulde thema's naar score, zodat in één oogopslag duidelijk is welke kwaliteiten een onderzochte wijk of buurt heeft, en waar verbetering mogelijk is. Een voorbeeld van het figuur zie je hiernaast.

Stap 5: Bespreek de uitkomst met belanghebbenden en breng hierbij beleving in kaart

Gebruik het Quickscan Gezonde Leefomgeving score-overzicht, met eventuele toelichtingen, om de discussie te voeren over de gezondheid in de leefomgeving bij ontwikkelingen in buurt of wijk.

Naast de (openbare) data over de leefomgeving, is de beleving van de leefomgeving van groot belang. Zijn er voor de bewoners andere knelpunten dan uit het figuur naar voren komen? Bij de beleving kunnen thema's een rol spelen die niet in het 'data-wiel' voorkomen. Bijvoorbeeld thema's waarvan (tot nu toe) geen data beschikbaar zijn, zoals aanwezigheid van speelplekken of buurthuizen.

De beleving van bewoners (en eventueel ook gebruikers) van een gebied, kan op verschillende manieren in kaart worden gebracht. Naar volgorde van wenselijkheid zijn dit:

1. Via een bewonersbijeenkomst. Nodig daarbij ook gebruikers en ondernemers uit. Een mooi instrument om het gezamenlijk gesprek over de wijk of buurt aan te gaan is de [Leefplekmeter](#).
2. Bewoners en gebruikers van een gebied bevragen tijdens een rondwandeling door de buurt of wijk. Deze rondwandeling kan ook samen met bewoners en/of gebruikers gedaan worden, in de vorm van een [schouw](#).
3. Met een (schriftelijk of telefonisch) belevingsonderzoek. Het is van belang om hiervoor standaard, gevalideerde vraagstellingen te gebruiken. In het RIVM rapport '[Naar een beleving van de leefomgeving. Handreiking en vragenlijst voor GGD'en](#)' uit 2009 staan een groot aantal vragen die gebruikt kunnen worden bij een belevingsonderzoek. De GGD heeft aanvullende en recentere vragen op een aantal thema's.

De informatie over beleving kan bijvoorbeeld in een tweede score-overzicht worden gezet.

Stap 6: Verwerk het eindresultaat in gemeentelijk beleid

Voeg het Quickscan Gezonde Leefomgeving score-overzicht, eventuele toelichting(en) en het resultaat van het belevingsonderzoek in stap 5 samen in een samenvattende rapportage of presentatie. Destilleer wat de kwaliteiten van de wijk of buurt zijn, en waar verbetering op nodig of mogelijk is.

Bespreek het resultaat met professionals binnen en mogelijk ook buiten je organisatie (GGD, veiligheidsregio, omgevingsdienst, provincie, waterschap, etc). Bekijk welke mogelijkheden er zijn voor verbetering van de leefomgeving. Aanbevelingen hiervoor zijn:

1. Doe een gericht voorstel voor gebiedsambities. Het ligt in de lijn van de Omgevingswet dat gemeenten zelf tot afwegingen per gebied komen. In de themapagina's wordt per thema een voorstel gedaan voor ambities. Bespreek in hoeverre deze in het gebied hanteerbaar zijn en wat nastreven van de ambitie concreet kan betekenen.
2. Organiseer en evalueer het verdere beleidsproces met structureel aandacht voor een gezonde en veilige leefomgeving. Bespreek waar de ambitie en/of de daaruit voortvloeiende keuzes of maatregelen geborgd kunnen (omgevingsvisie, omgevingsplan, ander gemeentelijk beleid). Bedenk daarbij dat in het omgevingsplan veel te regelen is dat tot voor kort ondenkbaar was, zoals het vaststellen van lokale omgevingswaarden.
3. Betrek bewoners en gebruikers gedurende het gehele proces.

Leg de ideeën vast in gemeentelijk beleid, gemeentelijke visies etc.

Heb je suggesties, vragen of andere opmerkingen? Aarzel niet contact op te nemen met je GGD. De GGD is dé lokale adviseur op het gebied van omgeving en gezondheid. Zie www.ggd.nl voor contactgegevens.

9 MEER INFORMATIE EN LITERATUUR

- De GGD is dé lokale adviseur op het gebied van leefomgeving en gezondheid. Zie www.ggd.nl voor contactgegevens.
- GGD [Kernwaarden voor een Gezonde Leefomgeving](#)
- Gezondheidsraad, [Meewegen van gezondheid in omgevingsbeleid](#), 2016

-
- Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (RLI), [De stad als gezonde habitat – Gezondheidswinst door omgevingsbeleid](#), 2018
  - RIVM [Volksgezondheid Toekomst Verkenning \(VTV\) 2018](#)

VERSIEBEHEER

Maart 2020:

- Nieuw format
- Samenvoeging documenten Algemene Toelichting en Instructie
- Schrappen thema 'externe veiligheid': Het thema 'externe veiligheid' is te breed om goed invulling aan te geven op één factsheet met één indicator, en bovendien ligt dit eerder in het veld van veiligheidsregio en omgevingsdienst dan de GGD.
- Tekstuele aanpassingen
- Update hyperlinks